

CUYABENO – TROPSKI DEŽEVNI PRAGOZD V AMAZONIJI

// Franc Janžekovič

Obrežje reke Aguarico
foto: Milan Škafar

Porečje Amazonke z neprehodnimi vlažnimi gozdovi in izjemno biodiverziteti buri domišljijo ornitologov. Letos spomladi sem imel priložnost obiskati Naravni rezervat Cuyabeno, drugo največje zaščiteno območje v Ekvadorju. Rezervat leži na severozahodu Amazonije, na jugu in severu ga omejujeta reki Rio Napo in Putumayo, osrednja reka pa se imenuje Aguarico. Notranjost rezervata je prehodna samo po rečnih tokovih, najpogostejše prevozno sredstvo je piroga.

Glavni motiv za naravoslovni obisk Južne Amerike je bilo doživetje Amazonskega deževnega pragozda in Galapaškega otočja. Ekvador ponuja oboje, večtedensko potovanje je organizirala turistična agencija z lokalnimi vodniki, ob tej priložnosti predstavljam le nekaj vtisov iz pragozda.

PRVOBITNA NARAVA

Naša pot po Južni Ameriki se je pričela na letališču Quito, od koder smo se z avtobusom odpravili na severovzhod Ekvadorja do kraja Tierras Orientales na obrežju reke Aguarico. Tukaj smo presedli na motorne piroge in nadaljevali vožnjo po reki vse do sotočja z reko Cuyabeno, kjer smo vstopili v Naravni rezervat Cuyabeno. Rezervat je del ama-

ZNAČILNOSTI EKVADORJA:

površina: 256 370 km²

št. prebivalcev: 17,8 milijona

št. vrst ptic: okrog 1660,
večina endemitov je vezanih
na Galapaško otočje

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

ara vrste *Ara macao*

amazonski motmot
(*Momotus momota*)

kukavica vrste
Crotophaga ani

kura vrste
Penelope jacquacu

tangara vrste
Ramphocelus nigrogularis

tukan vrste
Ramphastos vitellinus

ovratniški pasat
(*Megaceryle torquata*)

zonskega porečja, meri 5900 km², v njem živi okrog 530 vrst ptic. Lokalne oblasti ga oglašujejo kot raj za vse ljubitelje živali. Reklamni slogan ni pretiran, tamkajšnja narava je resnično prvobitna. Strnjениh naselij ni, prav tako ni cestne infrastrukture in tudi ne električnega omrežja ali telefonskega signala. Občasno so na obrežju reke vidne plemenske naselbine ali turistične namestitve z nekaj lesenimi stavbami.

Potovanje po reki je vključevalo tudi obiske pri domačinih. Dve naselji, kjer smo se zadržali dalj časa, sta razširjeni družinski skupnosti s člani več generacij. Družinska ekonomija je bolj ali manj samozadostna, okrog naselja gojijo kulturne rastline za pridelavo hrane in prodajo, predvsem maniok in kakavovec. Na domačiji, ki je vključena v turistično

HOACIN

(*Opisthocomus hoazin*) – ekološko in taksonomsko zelo zanimiva vrsta

foto: iStock

Družinska hiša na bregu reke Aguarico, edini dostop do doma je s pirogo po reki
foto: Franc Janžekovič

Samica KAČJEVRATNIKA vrste *Anhinga anhinga*
foto: Milan Škafar

Rečni breg amazonske džungle in VISEČA GNEZDA ŠKORČEVCEV

foto: Franc Janžekovič

OVRATNIŠKI PASAT (*Megaceryle torquata*)

foto: Milan Škafar

V notranjosti Amazonskega pragozda
foto: Franc Janžekovič

ponudbo, nam je prijazna gospodinja razkazala svoj »vrt«, utrgala plod kakavovca, ga z mačeto razklala in nam dala v pokušino semena, na debelo obložena z okusnim belim mesom. Kot vemo, surova semena niso užitna, predelana pa poznamo v čokoladi. Poučno je bilo spoznati rastlino manioka, ki je grmovnica z odebelenimi in užitnimi gomolji. Naš ornitološki vodnik nam je pokazal njegovo pripravo in peko v tortilje.

EDINSTVENI HOACIN

Prvo bližnje srečanje z amazonskimi pticami je bilo s skupino hoacinov (*Opisthocomus hoazin*), sedeli so na vejah ob vodi in navzočnost ljudi jih očitno ni vznemirjala. Gre za ekološko in taksonomsko zelo zanimive ptice, so namreč edina vrsta reda Opisthocomiformes, pri kateri sorodstvene vezi z drugimi skupinami ostajajo nejasne. Mladiči imajo na peruti razvita dva prsta s krempljem, s katerima si pomagajo pri plezanju po drevju, pri odraslih prsta zakrtna. Do pred kratkim so jih zaradi te lastnosti smatrali za povezovalni člen z neletečimi evlucijskimi plazilskimi predniki. Danes je ta hipoteza opuščena, saj sta prosta prsta evlucijsko mlajša prilagoditev. Njihova prehrana je v celoti rastlinska, večino zaužite hrane

sestavlja zeleno listje dreves, v manjšem obsegu pa še cvetovi in rastlinski plodovi. Zato imajo večdelni želodec – edinstven primer med pticami, v katerem poteka fermentacija, podobno kot pri prežvekovalcih. Pri fermentaciji se sproščajo plini, ki jih z izpahovanjem spuščajo na prosto, zaradi neprijetnega vonja plina se jih je oprijelo ime »smrdljivi ptiči«.

POGLED S PIROGE V OBREŽNO GRMOVJE

Pri raziskovanju rezervata smo bili omejeni na vodne poti in vožnjo s pirogo, saj džungla širokolistnega deževnega gozda ni prehodna. Opazovanje ptic je zato bilo omejeno na bujno vegetacijo na rečnem bregu. Markantna vrsta, ki smo jo večkrat opazovali, kako se sonči z razprtimi perutmi, je bil kačjevratnik vrste *Anhinga anhinga*. Sodi v red veslonožcev (Suliformes), ki jim je skupna plavalna koža med vsemi štirimi prsti. Po plavanju suši perje s posedanjem z razprtimi perutmi, podobno kot vidimo pri naših kormoranah, s katerimi je tudi v bližnjem sorodstvu. V istem okolju smo opazovali ovratniškega pasata (*Megaceryle torquata*), ki je posedal po obrežnem grmičevju in je sorodnik našega vodomca.

Lokalne oblasti Naravni rezervat Cuyabeno oglašujejo kot raj za vse ljubitelje živali. Reklamni slogan ni pretiran, tamkajšnja narava je resnično prvobitna.

GRM KAKAVOVCA
(*Theobroma cacao*) in odprt plod kakavovca s semeni – semena so v mesnatem ovoju bele barve, ki je užiten surov.
foto: Franc Janžekovič

ŠKORČEVEC
vrste *Cacicus cela*
foto: Milan Škafar

JASTREBI vrste *Coragyps atratus* ob mrhovini na obali reke Aguarico
foto: Milan Škafar

Zaradi glasnosti smo strnjene skupine kukavic vrste *Crotophaga major* opazili že od daleč, ko so se med obrežno vegetacijo ležerno spreletavale z veje na vejo. Poleg glasne komunikacije so vpadljive tri morfološke značilnosti te vrste: črna barva perja, dolg rep in izrazit greben na kljunu.

V zahodnem delu Amazonije živi več vrst jastreb, na našem potovanju po reki Aguarico smo opazovali le vrsto *Coragyps atratus* iz družine jastrebi Novega sveta (Cathartidae). Prepoznavanje vrste je dokaj enostavno, perje je v celoti črne barve, glava je neoperjena s temno sivo in nagubano kožo. Na bregovih reke najdejo dovolj hrane, saj smo skupine po 10 in več ptic videli na različnih lokacijah.

ŠKORČEVCI

Na območju Cuyabena je poznanih okrog 30 vrst škorčevcev. Domačini za vse vrste uporabljajo ime »oropendola«. V perju prevladuje črna barva v kombinaciji z rumeno ali rdečo, samice so lahko tudi rjavih tonov. Po velikosti so primerljive z našimi kosi ali šojami. V drevesnih krošnjah in po obrežnem grmičevju smo videvali različne vrste škorčevcev, zaradi pomanjkanja izkušenj pa določanje na videz podobnih vrst ni bilo zanesljivo. Z

gotovostjo sem lahko prepoznal le najpogostejšo vrsto škorčevca z latinskim imenom *Cacicus cela*, z rumeno trtico, rumeno liso v perutih in rumenim kljunom. Na njihovo številčnost so opozarjala tudi viseča gnezda. Večina višjih dreves je bila ovešena z gnezdi, spletenimi na dolgih pecljih.

Uradna ekvadorska politika je zelo naklonjena ohranjanju narave. V ustavi imajo poseben člen s pravico do narave. Nacionalna prednostna naloga je zaščita biotske raznovrstnosti, danes je zaščitena 19 % ozemlja, načrt pa vključuje zaščito 32 % površine države. Razglašeni so 11 narodnih parkov in 19 rezervatov, s katerimi upravlja država. Ornitološka pričakovanja in priprave pred potovanjem po Amazoniji so bila usmerjena v prepoznavanje vrst. Dejanska izkušnja je bila izjemna, predvsem prvinski pragozdni habitat z obiljem zvokov, raznolikim rastlinjem in nenavadnimi oblikami hroščev in metuljev. V zakup je potrebno vzeti tudi manj prijetne posledice potovanj v eksotične dele sveta. Ptice in netopirji v tem okolju so lahko prenašalci glive z imenom *Histoplasma capsulatum*, ki povzroča mikozno okužbo pri ljudeh. Najverjetneje preko netopirjevih iztrebkov sem se okužil tudi sam in dobil diagnozo pljučne histoplazmoze, ki pa je sedaj že uspešno pozdravljena.